

JAN GROMNICKI

SPRAWOZDANIE Z BADAŃ CMENTARZYSKA KULTURY GROBÓW KLOSZOWYCH W ZAGOŚCI-PARCELACJI, POW. PIŃCZÓW, W LATACH 1962—1963

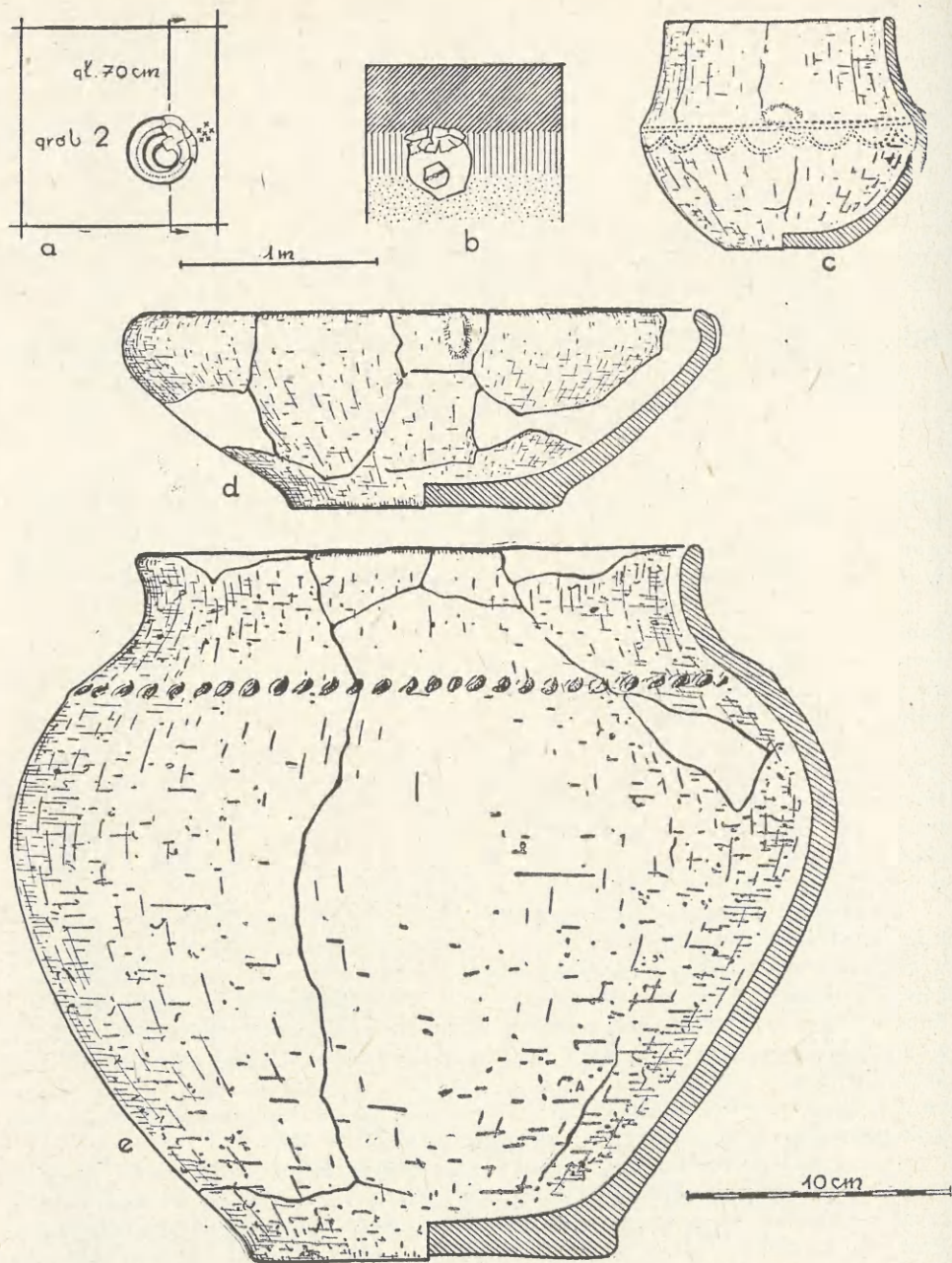
Badania wykopaliskowe w Zagości-Parcelacji, pow. Pińczów, prowadzone były przez Zakład Archeologii Małopolski i Konserwatora Wojewódzkiego w Kielcach w latach 1962—1963. Stanowisko to odkryte zostało podczas badań powierzchniowych, prowadzonych z ramienia Zakładu Archeologii Małopolski IHKM PAN, w dolinie Nidy oraz na wydmach na północny zachód od Buska w 1958 r.

Jak ustalono wówczas w ciągu ostatnich kilkunastu lat dokonano tu przypadkowych odkryć kilku grobów ciałopalnych, należących do kultury grobów kloszowych. Część zawartości jednego z nich w postaci fragmentu popielnicy udało się pozyskać od przypadkowego znalazcy. Poczyniono też wstępne obserwacje odnośnie do topografii terenu, powierzchniowego występowania znalezisk oraz stopnia zniszczenia stanowiska. Odcinek lewobrzeżnego terasu rzeki Nidy, na którym leży cmentarzysko, jest silnie wysunięty w głąb doliny rzeki, w kierunku której teren opada tu łagodnie. Jednakże od tego mniej więcej punktu w dół rzeki brzeg terasu charakteryzuje się większymi wyniosłościami wzgórz o budowie gipsowej, ciągnących się na wschód, w kierunku Buska. Są one pokryte rędziną, a w partii, w której leży stanowisko, piaskami.

Stanowisko przecięte jest drogą (Zagość—Skotniki), przebiegającą w niewielkim wgłębieniu równoległe do doliny rzecznej. Dzięki pogłębianiu rowów oraz w czasie usuwania ukazujących się kamieni obstawy zniszczono zapewne kilka grobów, ich dokładna liczba jest dzisiaj nie do ustalenia. Na terenie cmentarzyska znajdują się dwa domy mieszkalne, dokonywano tu również różnych wkopów. W związku z tą działalnością oraz uprawą zniszczono, jak ustalono, również co najmniej 3—4 groby, których położenie udało się w przybliżeniu zlokalizować. Można więc sądzić na podstawie wstępnych ustaleń, że w chwili, gdy przystąpiono do planowych badań wykopaliskowych, cmentarzysko zniszczone było około 30%.

Powyzsza sytuacja skłoniła Konserwatora Wojewódzkiego w Kielcach oraz Zakład Archeologii Małopolski IHKM PAN w Krakowie, w którego planach badawczych znajdowało się powyższe stanowisko, do rozpoczęcia badań archeologicznych. Prace te rozpoczęto w 1962 r. i kontynuowano w 1963 r., eksplorując cztery odcinki terenu o powierzchni ok. 650 m²¹. W trakcie badań odkryto 12 grobów należących do kultury grobów kloszowych, jamę neolityczną, najpewniej kultury wstęgowej rytej, jak też odcinek rowu, najpewniej również z okresu neolitu.

¹ Por. *Sprawozdania z badań terenowych Zakładu Archeologii Małopolski IHKM PAN w Krakowie na Konferencje Sprawozdawczo-Problemove w latach 1962—1963.*

Ryc. 1. Zagość-Parcelacja, pow. Pińczów. Zespól grobowy nr 2:
 a — rzut poziomy grobu na gł. 70 cm; b — profil grobu; c, d, e — naczynia z grobu

Rys. T. Wenhryniewicz

Dotychczasowe odkrycia nie pozwalają jeszcze na przeprowadzenie analizy układu przestrzennego cmentarzyska. Wstępnie jedynie można stwierdzić, że odkryte groby występują przypuszczalnie w kilku grupach, z których jedna (groby 6, 7, 8) wyznacza najpierw jego północno-zachodni kraniec. Dwie pozostałe grupy grobów (1—5 oraz 9, 10, 12) stanowią najpewniej centrum oraz wschodnią partię cmentarzyska.

Również charakter pochówków nie jest jednolity, najliczniejszą grupę stanowią groby przykryte kloszem (groby 5, 7, 9, 10), posiadające staranną obstawę kamienną, głęboko wkopane i dobrze zachowane. Pozostałe trzy (groby 6, 8, 12) to groby popielnicowe płytko wkopane bez obstawy, częściowo (szczególnie grób 8), zniszczone.

Jeśli chodzi o inwentarz grobów, trudno jest doszukać się w nim różnic typologicznych. Zarówno groby przykryte kloszem, jak i popielnicowe zawierały popielnice o kształcie wazowatym, nawiązującym do tradycji halszackich kryjące spalone szczątki zmarłych. Popielnice przykryte były misami, a w grobach kloszowych dużymi baniastymi naczyniami. Oprócz powyższych naczyń, znaleziono też kilka niewielkich przystawek (głównie kubki), przęślik, nożyk i szpilę, żelazne oraz szpilę i fragmenty innych przedmiotów, najpewniej ozdób, wykonanych z brązu. Powyższy zestaw zabytków ruchomych nie odbiega od znanych dotychczas w inwentarzu tej kultury².

Na podstawie wyników dotychczasowych prac i obserwacji w terenie wydaje się, że badane cmentarzysko zajmuje stosunkowo niewielki obszar. Odkryte groby występują w 2 skupieniach, z których jedno przecięte jest drogą. Trudno jest obecnie precyzować chronologię cmentarzyska, wydaje się, że należy zamknąć ją w granicach przyjętych dotychczas dla kultury tzw. grobów kloszowych — końca okresu halszackiego i początków okresu lateńskiego, nie wykracza ono bowiem poza przyjęty w dotychczasowych opracowaniach schemat chronologiczno-kulturowy³. Jednakże należy stwierdzić, że większość pośród znanych nam znalezisk tej kultury pochodzi z odkryć przypadkowych lub niesystematycznie prowadzonych prac, toteż podjęte ostatnio planowe badania cmentarzysk, tzw. kultury grobów kloszowych na terenie Małopolski⁴, winny wzbogacić zarówno zasób źródeł, jak też problematykę okresu.

Zakład Archeologii Małopolski
IHKM PAN w Krakowie

JAN GROMNICKI

REPORT ON THE EXCAVATIONS OF A BELL-GRAVE CEMETERY AT ZAGOŚĆ-
-PARCELACJA, DISTR. PIŃCZÓW, IN THE YEARS 1962—1963

The excavations at Zagość-Parcelacja, distr. Pińczów, were carried out on behalf of the Department of the Archaeology of Little Poland at the Institute of the History of Material Culture, Polish Academy of Sciences, and of the Inspector of

² S. Nosek, *Kultura grobów skrzynkowych i podkloszowych w Polsce południowo-zachodniej*; M. Gądzikiewicz, *Wybrane zagadnienia z badań nad kulturą grobów kloszowych*, „Wiad. Arch.,” t. 20: 1954, z. 2, 134—173.

³ Nosek, *op. cit.*, s. 44—46.

⁴ Oprócz badań w Zagości-Parcelacji podjęto ostatnio badania na cmentarzysku tej kultury w Korytnicy, pow. Jędrzejów. Por. J. Marciniak, *Wstępne sprawozdanie z badań archeologicznych w Korytnicy, pow. Jędrzejów, w latach 1960—1961*, „Spraw. Arch.,” t. 15: 1963, s. 123—135.

Monuments for the province of Kielce. The site lies on the left bank terrace of the Nida river. The terrace, sloping gently towards the river valley, is covered by rich marl soil in its upper part, while its lower portion with the site consists of sand. Twelve cremation graves of the so-called Bell Grave culture have been so far discovered. The burials are considerably differentiated in funerary rite. Until now the area of some 650 square metres has been explored¹. It has been possible to state that about 1/3 of the cemetery has been damaged by building works and by cultivation. From the preliminary analysis of the materials and of the burial rites it follows that the burial ground under discussion does not differ from other cemeteries of this culture either in inventory or chronology and consequently should be attributed to the end of the Hallstatt and to the early La Tène periods^{2 3}. The excavations of the burial field at Zagość-Parcelacja are included into a broader plan of studies of this culture in Little Poland⁴. In addition to the graves, described above, the cemetery has also yielded traces of neolithic habitation.